

Jakość bibliotek cyfrowych. Próba ustalenia kryteriów oceny z punktu widzenia (zaawansowanego) użytkownika

LIDIA DERFERT-WOLF

Biblioteka Główna Uniwersytetu Technologiczno-Przyrodniczego w Bydgoszczy

W prezentacji przedstawiono grupy użytkowników bibliotek cyfrowych, biorąc pod uwagę stopień zaawansowania umiejętności informacyjnych, a przede wszystkim sposoby docierania do zasobów cyfrowych. Z określenia grup odbiorców będą wynikały ich potrzeby informacyjne oraz zalecenia dla projektantów bibliotek:

- użytkownicy świadomi, którzy korzystają z serwisu już uprzednio poznanego – wyszukują dane, sprawdzają ostatnio dodane publikacje, prenumerują kanał RSS,
- użytkownicy, którzy dowiedzieli się z różnych źródeł o bibliotekach cyfrowych – zapoznają się z serwisem, wyszukują dane, wracają do biblioteki co jakiś czas, prenumerują kanał RSS,
- użytkownicy, którzy trafiają na publikacje z bibliotek cyfrowych poprzez wyszukiwarki standardowe typu Google – tylko czytają i ewentualnie kopiują dokument albo są bardziej zainteresowani serwisem i dokładnie chcą się z nim zapoznać.

Dokonano przeglądu kryteriów oceny systemów informacyjnych (ze szczególnym uwzględnieniem systemów wyszukiwawczych), witryn internetowych oraz zaleceń budowania serwisów sieciowych, przydatnych dla projektowania i analizy bibliotek cyfrowych:

- kryteria oceny bibliotek cyfrowych określone przez użytkowników¹,
- czynniki wpływające na ocenę bibliotek cyfrowych jako „dobrych” przedstawione w przewodniku NISO^{2,3},
- zasady projektowania interfejsu użytkownika dla bibliotek cyfrowych⁴,
- kryteria i wskaźniki oceny bibliograficznych baz danych⁵,
- kryteria oceny systemów wyszukiwawczych w Internecie⁶,
- możliwości użytkownika i funkcje wyszukiwawcze w oprogramowaniach dla bibliotek cyfrowych⁷.

Na podstawie tych kryteriów oraz własnych doświadczeń i obserwacji przedstawiono zestaw czynników wpływających na jakość bibliotek cyfrowych, w pięciu grupach zagadnień:

- 1) jakość kolekcji (opis kolekcji, organizacja zasobów, opis obiektów cyfrowych, wiarygodność, dokładność),

¹ Xie, H. *Evaluation of digital libraries: Criteria and problems from users' perspectives*. Library & Information Science Research, 2006, Vol. 28, Iss. 3, s. 433-452.

² *A Framework of Guidance for Building Good Digital Collections* [on-line]. Bethesda: NISO Framework Advisory Group, 2004 [dostęp 15 lipca 2010]. Dostępny w Internecie: <http://www.niso.org/framework/framework2.pdf>.

³ Nahotko, M. *Zasady tworzenia bibliotek cyfrowych*. [W:] *Biuletyn EBIB* [online]. Nr 4/2006 (74) [dostęp 15 lipca 2010]. Dostępny w Internecie: <http://www.ebib.info/2006/74/nahotko.php>.

⁴ Sastry, H. G., Reddy, L. C. *User Interface Design Principles for Digital Libraries*. [W:] *International Journal of Web Applications* [online] Vol. 1(2), June 2009 [dostęp 15 lipca 2010]. Dostępny w Internecie: <http://dirf.org/ijwa/v1n20109.pdf>.

⁵ Głowacka, E. *Kryteria oceny i wyboru baz danych*. [W:] *Bibliograficzne bazy danych: kierunki rozwoju i możliwości współpracy*. Bydgoszcz, 27-29 maja 2009. [online]. EBIB Materiały konferencyjne nr 19, 2009 [dostęp 15 lipca 2010]. Dostępny w Internecie: <http://www.ebib.info/publikacje/matkonf/mat19/glowacka.php>.

⁶ Froehlich, T. J. *Kryteria oceny systemów wyszukiwawczych w Internecie*. *Zagadnienia Informacji Naukowej*, 2002, nr 2: 3-20.

⁷ Mroczek, E. *Możliwości dotarcia do zasobów informacyjnych na przykładzie oprogramowania dla bibliotek cyfrowych – oprogramowanie nieodpłatne oraz produkty komercyjne oferowane w Polsce*. [W:] XI seminarium z cyklu *Digitalizacja zasobów informacyjnych „W poszukiwaniu cyfrowych informacji”*, Warszawa 17 stycznia 2006, s. 47-67.

- 2) interfejs użytkownika (tożsamość serwisu, funkcjonalność – w tym wyszukiwanie i przeglądanie zasobów wg indeksów, dostępność dla jak najszerszego grona odbiorców, użyteczność serwisu),
- 3) możliwości i techniki wyszukiwawcze (wyszukiwanie pełnotekstowe, możliwość wyszukiwania wg różnych kryteriów i list wyboru, możliwość korzystania ze słowników kontrolowanych, indeksów, możliwość ograniczania wyszukiwania wg różnych kryteriów, techniki wyszukiwawcze i techniki przetwarzania tekstu, system podpowiedzi (sugestii),
- 4) prezentacja wyników wyszukiwania (ogólna informacja o rezultatach wyszukiwania, różne opcje wyświetlania listy wyników, grupowanie i szeregowanie, dalsze ograniczanie wyszukiwania wg zadanych kryteriów, prezentacja opisów obiektów, możliwość zachowywania rezultatów cytowania i wyszukiwania, obsługa różnych formatów plików, dostępność narzędzi do ich odczytu),
- 5) dodatkowe usługi (elementy Web 2.0, możliwości dla zarejestrowanego użytkownika, dostępność raportów i statystyk, inne funkcje i usługi).

Wymienione grupy kryteriów poparto przykładami z wybranych projektów digitalizacji, krajowych i zagranicznych, tzw. I i II generacji bibliotek cyfrowych, w tym również wybranych projektów firm komercyjnych. Większość wyznaczników jakości kolekcji cyfrowych ma również zastosowanie przy analizie systemów agregujących dane z wielu kolekcji, takich jak np. Federacja Bibliotek Cyfrowych. Zatem wśród przykładów ilustrujących funkcjonalność i użyteczność bibliotek cyfrowych znalazły się również wiodące agregatory.

Najważniejszymi zagadnieniami poruszonymi przy okazji analizy bibliotek cyfrowych są problemy wyszukiwania i organizacji informacji w tych serwisach. Jednak niebagatelne znaczenie – zwłaszcza dla promocji i zwiększenia wykorzystania kolekcji cyfrowych – ma „widzialność” zasobów przez standardowe wyszukiwarki oraz współpraca z innymi serwisami informacyjnymi, w tym głównie katalogami bibliotecznymi OPAC. Te kwestie również zasygnalizowano w wystąpieniu.

Ogólne spojrzenie na jakość bibliotek cyfrowych i agregatorów przedstawiono z punktu widzenia użytkownika, a próby ustalenia zestawu kryteriów oceny – dokonał użytkownik-bibliotekarz, potrafiący wskazać plusy i minusy stosowanych rozwiązań oraz posiadający wiedzę na temat efektywnego posługiwania się systemami wyszukiwawczymi. Prezentacja nie stanowiła oceny poszczególnych serwisów czy oprogramowań, a jedynie ogólny przegląd ich funkcjonalności, prowadzący do wyłonienia i pogrupowania zagadnień przydatnych do analizy poziomu jakości bibliotek cyfrowych.